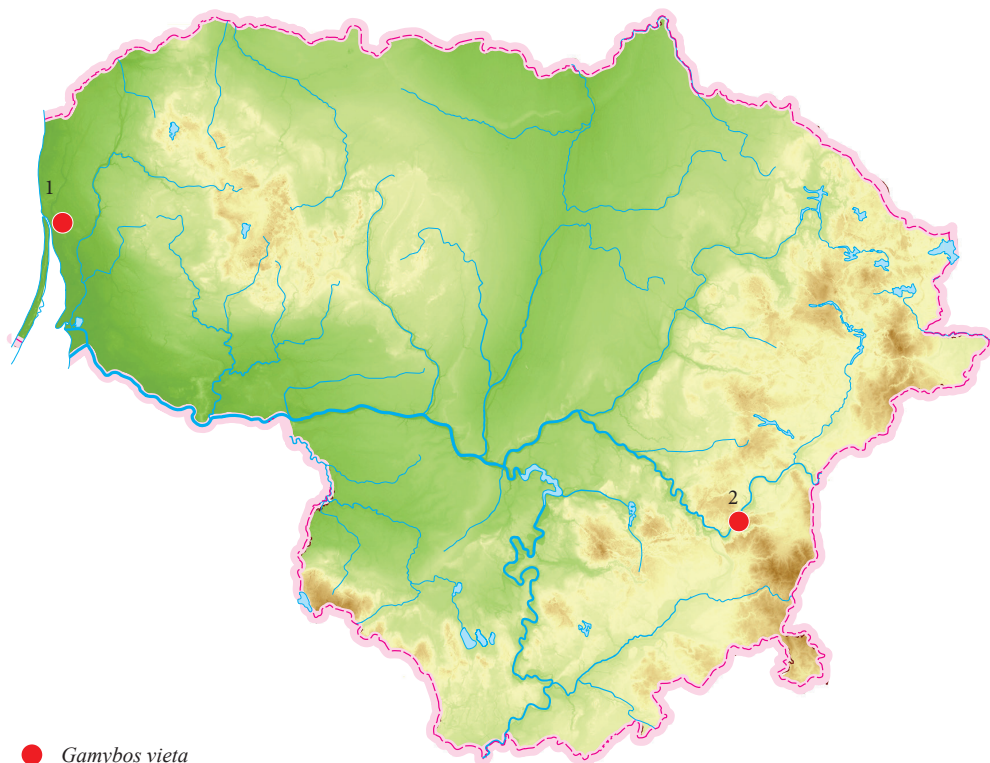

X. Gamybos ir gavybos vietos Manufacturing and Mining Sites

- *Gamybos vieta*
Manufacturing site
- *Gavybos vieta*
Mining site

1. *Bandužiai (žr. II)*
2. *Vilnius*

Elena Pranckėnaitė

Krosnis Krivūlės g. 9 Vilniuje

2018 m. atlikti detalieji tyrimai sklype Vilniuje, Krivūlės g. 9. 1256 m² dydžio sklypas yra šalia istorinio Vilniaus Paplavų (Paplaujos) priemiesčio, vieno pirmųjų Vilniaus pramoninių rajonų. 2018 m. tyrimų metu visiškai atidengta 2017 m. surasta degimo krosnis (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 517–519).

Perkasos 1 centrinėje dalyje atidengta degimo krosnis (statybinės keramikos – plytų, čerpių), datuojama XVII a. pabaiga – XVIII a. (1 pav.). Atidengta krosnis kartu su šoninėmis sienomis buvo 10,1 m ilgio, 6 m pločio. Pagrindinė krosnies dalis keturkampė (apie 6x6 m dydžio). Plytos rištos moliu skiediniu, plytos gelsvos, vidutiniškai 33x18x9 cm dydžio, dalis su braukomis. Degimo krosnies ilgoji ašis orientuota V–R (167–283°) kryptimi. Fiksuoti pagrindiniai krosnies elementai: 3 pakuros, atskirtos pertvarinėmis sienomis. Pakuros 1–1–1,2 m pločio, 1–1,1 m aukščio. Atstumas tarp pakurų – 50 cm. Pakurų arkos formuotos iš

plytų. Ties pakuromis fiksuotas 4,7 m ilgio, 2,2 m pločio perkaitusio molio plotas. V dalyje, ties molio ploto pakraščiu fiksuota iki 3 cm pločio sutręšusios medienos juosta. Tikėtina, kad tai krosnies „padas“ ar suformuotas priėjimas prie pakurų. Tarp pakurų fiksuotos pertvarinės sienelės – plytų ir lauko riedulių konstrukcijos, rištos moliu skiediniu. Pertvarinės sienelės 1,1–1,2 m ilgio, 50–65 cm pločio, laiptuotai žemėjančios, kartu su šoninėmis krosnies sienomis formuojančios trapecijos formos „priėjimą“ prie krosnies pakurų.

Šoninės krosnies sienos fiksuotos Š ir P jos kraštuose. Š siena 2,55 m ilgio, 60 cm pločio ir 1 m aukščio, viršutinėje dalyje mūryta iš plytų, rištų moliu skiediniu, apatinėje dalyje formuota iš lauko riedulių, netvarkingai mūrytų 2 eilėmis (bendrai 40 cm aukščio). P siena – 4,2 m ilgio ir 40 cm pločio, jos viršutinė dalis, tikėtina, nuardyta įrengiant inžinerines trasas. Šoninės sienos aukštis siekia 1 m, į V išlikusi

1 pav. Perkasoje 1 atidengtos degimo krosnies ortofotografija. UAB „TerraModus“ nuotr.

Fig. 1. An orthophoto of the kiln unearthed in Trench 1.

tik apatinė jos dalis, formuota iš lauko riedulių (dalis jų stambūs – 40x27x25 cm, kiti vidutiniškai 25x18x16 cm dydžio), tarpus užpildant trumpinėmis vertikaliomis plytomis. V dalyje sienos aukštis siekia 40–60 cm.

Krosnies viršutinėje dalyje atidengtas arkų skliautų viršus. Plytos suaižėjusios, sutrūkinėjusios, labiausiai suardyta krosnies dalis nuo pakuros 2 išilgai krosnies. Čia fiksuotos tik plytų nuolaužos. Taip pat fiksuoti 2 vėlyvi krosnies suardymai.

Virš krosnies arkų klotos išlyginamosios gulsčių plytų eilės, kurių fiksuota 13 (14?) vietnetų. Tarp arkų eilių palikti 15–20 cm pločio tarpai. Krosnies gale fiksuota mažiau suardyto krosnies konstruktyvo atkarpa (apie 60 cm pločio). Remiantis S. Sarcevičiaus nuomone, galima teigti, kad būtent taip buvo sukonstruota ir visa viršutinė krosnies dalis: ant krosnies arkų viršaus buvo dedami keli išlyginamieji plytų sluoksniai. Viršutinis sluoksnis buvo mūrijamas kas antroje plytų eilėje šachmatiniu principu paliekant 15x15 cm angas virš tarpų tarp arkų eilių.

Krosnies galinė siena (išlikusi dalis 3,3 m ilgio ir 65 cm pločio) mūryta iš netvarkingai dėtų lauko riedulių ir plytų nuolaužų, rištų moliu skiediniu. Akmenys vidutiniškai 20x13x12 cm dydžio. Galinė siena 1,65 m aukščio.

Tirtame plote – išskirtinai virš krosnies bei duobėje, ties pakura – surasta ir inventorizuota

2 pav. Perkasoje surastos pypkės. E. Pranckėnaitės nuotr.
Fig. 2. Pipes found in the trench.

apie 800 archeologinių radinių – buitinės keramikos, stiklo indų, čerpių dalių ir daug gyvūnų kaulų. Krosnies aplinkoje (tai patvirtina ir 2017 m. žvalgomųjų tyrimų duomenys) kultūrinis sluoksnis nėra susiformavęs. Manytina, kad nustojus naudoti krosnį pagal paskirtį ji buvo užpilta.

Inventorizuotų neglazūruotų indų grupėi priskirti tipiškų formų virtuvės (maisto gaminimo) indai – puodai, dubenys, datuojami XVII a. II viduriu – XIX a., taip pat kepimo indai, XIX a. juodosios keramikos dirbiniai, dekoruoti geometriniais raštais, išbraižytais (gludintais) vidiniame indo paviršiuje. Glazūruotų indų grupę sudaro puodynės ir puodai, tipiškų XVIII–XIX a. formų rausvo molio, žiesti, dengti ruda ar žalia glazūromis, su ašomis. Dalį fajanso masės fragmentų galima skirti XIX a. I pusei būdingoms lėkštėms. Keli jų priskirtini rusiškos gamybos fajansui (Gžel fajanso gaminių fabrikas), taip pat rasta fajansinių indų, dengtų perkeltu (angl. *transfer print*) ornamentu, bei indų su poglazūriniu peizažu, kuriuos galima skirti importui iš Anglijos. Akmens masės indai identifikuojami kaip mineralinio vandens buteliai ir datuojami XIX a. I puse. Stiklinių dirbinių kolekcijai priskiriamos butelių, stiklinių ir taurių dalys. Krosnies aplinkoje taip pat surastos 13 pypkių dalys, kurių didžioji dalis rausvo molio, datuojamos XVIII–XIX a. (2 pav.) taip pat viena kaolino ir porceliano pypkė, datuojamos XVIII a. pabaiga – XIX a. Rasta ir švilpynės, dengtos ruda glazūra, dalis, datuojama XVII a. pabaiga – XVIII a., bei moli-

nis skirstiklis, naudojamas keramikos išdegimui. Didžioji dalis perkasoje 1 aptiktų radinių datuojami XVII a. pabaiga – XIX a.

The Kiln at Krivulės St. 9, Vilnius

In 2018, an excavation (Trench 1 totalling 121 m²) was conducted on the plot at Krivulės

St. 9, Vilnius. A kiln (for structural ceramics: bricks and roof tiles) dating to the late 17th–18th centuries was completely unearthed in the excavated area (Fig. 1). Mid-17th–19th-century ceramics, glass shards, and pipes (Fig. 2) were discovered during the investigation.